

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «ДІАГРАМА МЕТИ ТА МОТИВІВ УМИСНОГО ВБИВСТВА»

Цільмак О. М.

У статті запропоновано застосувати авторський метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» під час досудового розслідування умисних вбивств, коли суб'єкт злочину ще не встановлений. Зазначено, що суть зазначеного методу полягає у генеруванні суб'єктами досудового розслідування ідей стосовно: а) імовірної мети злочину, б) імовірного мотиву злочину; в) імовірного суб'єкта злочину; в аналізі цих ідей, їх систематизації, конкретизації та їх графічної класифікації.

Метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» є креативним груповим способом пізнання. Очікуваними результатами від процесу застосування зазначеного методу є те, що він сприятиме: 1) генеруванню нових ідей (припущень, рішень), які ще не були відпрацьовані у процесі досудового розслідування умисного вбивства; 2) забезпеченню об'єктивності досудового розслідування; 3) винайденню найбільш раціональних і нових конструктивних рішень стосовно мети та мотивів умисного вбивства; 4) якості та результативності процесу побудови криміналістичних версій стосовно суб'єкта злочину; 5) чіткості та конкретності планування процесу перевірки криміналістичних версій; 6) встановленню суб'єкта умисного вбивства. Отже, його застосування дозволить підвищити якість та результативність правозастосовної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України під час досудового розслідування умисних вбивств.

Ключові слова: метод, діаграма, мета, мотив, суб'єкт злочину, умисне вбивство, Національна поліція, досудове розслідування, слідча група, слідчо-оперативно група, тактика

В статті пропонується застосувати авторський метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» во время досудебного расследования умышленных убийств, в случае, когда субъект преступления еще не установлен. Суть этого метода заключается в генерировании субъектами досудебного расследования идей относительно: а) вероятной цели преступления, б) вероятного мотива преступления; в) вероятного субъекта преступления; в анализе этих идей, их систематизации, конкретизации, классификации.

Ожидаемыми результатами от процесса применения данного метода является то, что он будет способствовать: 1) генерированию новых идей (предположений, решений), которые еще не были отработаны в процессе досудебного расследования умышленного убийства; 2) обеспечению объективности предварительного расследования; 3) выработке наиболее рациональных и новых конструктивных решений относительно цели и мотивов умышленного убийства; 4) качеству и результативности процесса построения криминалистических версий относительно субъекта преступления; 5) четкости и конкретности планирование процесса проверки криминалистических версий; 6) установлению субъекта умышленного убийства.

Указано, что метод «Диаграмма цели и мотивов

умышленного убийства» является креативным групповым способом познания. Его применение позволит повысить качество и результативность правоприменительной деятельности органов досудебного расследования Национальной полиции Украины во время досудебного расследования умышленных убийств.

Ключевые слова: метод, диаграмма, цель, мотив, субъект преступления, умышленное убийство, Национальная полиция, досудебное расследование, следственная группа, следственно-оперативная группа, тактика

There was proposed in this article the authors Diagram of purpose and the motives of deliberate murder method during the trial investigation of the deliberate murders in cases when the subject of the crime is not identified yet. The essence of this method consists in the ideas generation by the subjects of the pretrial investigation towards: 1) probable crimes purpose; 2) probable crimes motive; 3) probable crimes subject in these ideas analyses, their systematization, concretizing, classification.

Foreseeable results from the process of this method usage is that, it will contribute to: 1) the new ideas generation (assumptions, decisions), that were not developed during the pretrial process of the deliberate murder investigation; 2) the objectivity of the preliminary investigation provision; 3) the most rational and the newest constructive decisions towards the purpose and the motives of the committed crime; 4) the quality and efficiency of the forensic versions construction towards the crime's subject; 5) clarity and concreteness of the forensic versions verification process; 6) the deliberate murder's subject identification.

It was noted that the «Diagram of purpose and the motives of deliberate murder» method is the creative method of the group cognition. Its applying allows to rise the quality and effectiveness of the pretrial investigation bodies of the National Police law enforcement activity during the pretrial investigation of the deliberate murders.

Key words: method, diagram, purpose, motive, crime's subject, deliberate crime, National Police, pretrial investigation, inquest operative group, tactic.

На сучасному етапі реформування органів досудового розслідування Національної поліції України є низка проблемних питань, які потребують негайного вирішення, серед яких є: модифікація, стандартизація, розробка, удосконалення та систематизація криміналістичних методів.

Вивчаючи практичний досвід органів досудового розслідування Національної поліції України та характер злочинної діяльності, хотілося би наголосити на тому, що сучасні правопорушники найбільш ретельно та копітко готуються до скоєння злочину, обираючи при цьому найбільш новітні, витончені та креативні способи. У зв'язку з цим органи досудового розслідування потребують методичного удосконалення, тобто необхідно озброїти суб'єктів досудового розслідування комплексом універсальних інструментів (методів), які вони зможуть

використовувати в будь-яку хвилину задля ефективного вирішення певних завдань правоохоронної діяльності.

На сьогодні, у теорії криміналістики існує велика прогалина стосовно методичного забезпечення суб'єктів досудового розслідування. Йому, удосконалення існуючих криміналістичних методів, винайдення та розробка новітніх, їх апробація, а також описання загальних положень та особливостей тактики їхнього застосування - є пріоритетними напрямками розвитку теоретичних положень криміналістики та удосконалення методичного забезпечення правозастосовної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України.

Хотілося би підкреслити, що на теперішній час слідчі органи досудового розслідування Національної поліції України випробовують великі труднощі саме під час досудового розслідування умисних вбивств, особливо під час процесу побудови криміналістичних версій задля визначення мети та мотиву злочинного діяння суб'єкта злочину.

Як відомо, під мотивом злочину слід розуміти - усвідомлені внутрішні спонуки, які викликають рішучість вчинити правопорушення. Мотиви злочину мають певну класифікацію (С.О.Тарарухін [3], Г.В. Верина [4], Красіков Ю.О. [5] та ін.). Щодо мотивів умисного вбивства, слід зауважити, що деякі з них зазначені у п. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України [2]: «...6) з корисливих мотивів; 7) з хуліганських мотивів; 14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості...». Хотілося би підкреслити, що законодавець не передбачив увесь перелік мотивів умисного вбивства. Йому, на нашу думку, мотиви вбивства потребують чіткої класифікації та роз'яснення; а норми ст. 115 КК України [2] - потребують конкретизації та доповнення.

Мотив допомагає встановити з якою обставиною особа пов'язує вчинення злочину, як вона пояснює власну поведінку та яку мету вона переслідує. Тобто мотив визначає поведінку особи не сам по собі, а лише в зв'язку з метою. Отже, мотив та мета взаємозалежні, взаємопов'язані між собою та вони тільки в своїй єдності можуть надати повне уявлення про спрямованість поведінки особи злочинця.

Як відомо, мета - це кінцевий результат до якого прагне злочинець та який бажає отримати. В основі мети та мотивів завжди лежать потреби, інтереси та бажання зміст яких визначається антисоціальною спрямованістю особи (див. рис. 1).

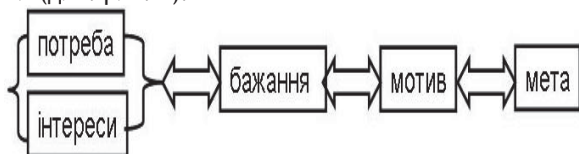

Рис. 1. Взаємозв'язок мети та мотиву

Мета та мотив дозволяють зрозуміти справжній характер протиправної поведінки суб'єкта злочину [1], а також встановити істину під час досудового розслідування умисних вбивств.

Слід зазначити, що всі умисні злочини мотивовані. Однак, не завжди метою умисного вбивства є - умисне протиправне заповідання смерті іншій людині. Умисне вбивство може бути проміжною ціллю злочинця або необхідною умовою задля: а) досягнення бажаного для результату; б) задоволення бажання настання певного наслідку; в) задоволення певної потреби.

Мотив та мету злочину описували у своїх працях: М.І. Бажанов, Ю.М. Грошевий, Л.М. Кривоченко, В.А. Ломако, М.А. Погорецький, А.В. Савченко, М. Є. Шумила

та ін. Окремі питання мотиву злочину розглядали у своїх працях: П.А. Воробей, Р.В. Вереша, М.Й. Коржанський, А.В. Савченко, А.П. Шеремет, М.П. Чубинський, І.Я. Фойницький, М.С. Таганцев, А.П. Тузов та ін. Однак, у наукових працях не винайшли свого відображення методи, які сприяють процесу встановлення мети та мотивів умисного вбивства. Таким чином, метою нашої статті є розкриття особливостей тактики застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства».

Вивчаючи закордонний досвід застосування креативних методів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, а також сутність різногалузевих евристичних методів, - нами був розроблений метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства».

Суть цього методу полягає у генеруванні суб'єктами досудового розслідування ідей стосовно: а) імовірної мети злочину, б) імовірного мотиву злочину; в) імовірного суб'єкта злочину; аналізі цих ідей, їх систематизації, конкретизації та графічній класифікації. Зазначений метод пропонується використовувати під час досудового розслідування умисного вбивства, коли суб'єкт злочину ще не встановлений або коли встановлений, однак, ще не має доказів його вини.

Розглянемо загальні положення методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства». Зазначений метод є креативним груповим способом досудового розслідування умисних вбивств. Його *метою* є винайдення, найбільш раціональних і нових конструктивних ідей (припущень, рішень) стосовно імовірної мети та мотивів умисного вбивства задля побудови криміналістичних версій стосовно суб'єкта злочину.

Умови застосування методу:

1. Кількість членів слідчої групи [7] (надалі - СГ) або слідчо-оперативної групи [7] (надалі - СОГ) - не менше трьох осіб (старший групи СГ або СОГ не рахується - він головуєчий);

2. Усі члени СГ або СОГ повинні:

- бути добре ознайомлені з матеріалами кримінального провадження;

- чітко дотримуватися інструкції;

- приймати активну участь.

Термін активного застосування методу - від 60 до 90 хвилин.

Необхідні матеріали для застосування методу - 5-10 аркушів формату А4, ручки; різнокольорові фломастери, два аркуші формату А1 (або фліпчарт, дошка та крейда).

Очікувані результати від методу. Він сприятиме:

1) генеруванню нових ідей (припущень, рішень), які ще не були відпрацьовані у процесі досудового розслідування умисного вбивства; 2) забезпеченню об'єктивності досудового розслідування; 3) винайденню найбільш раціональних і нових конструктивних рішень стосовно мети та мотивів умисного вбивства; 4) якості та результативності процесу побудови криміналістичних версій стосовно суб'єкта злочину; 5) чіткості та конкретності планування процесу перевірки криміналістичних версій; 6) встановленню суб'єкта умисного вбивства.

Перевагами застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» є те що він: 1) допомагає членам СГ або СОГ зосередитися на проблемі дослідження мети та мотивів умисного вбивства; 2) дозволяє групувати мету та мотиви в самостійній категорії; 3) легко освоюється та використовується членами СГ або СОГ; 4) дозволяє подивитися на категорії «мета» та

«мотив» з різних сторін; 5) дозволяє систематизувати усю наявну інформацію стосовно умисного вбивства; 6) забезпечує наочність сприйняття; 7) сприяє чіткому визначенню та плануванню основних оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

Недоліками застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» є те що: 1) він є занадто об'ємним; 2) мета та мотиви вбивства носять імовірний характер; 3) немає охоплення мети та мотивів в їхній тимчасовій залежності.

Слід зазначити, що всі евристичні методи базується на принципах (системності, систематичності, цілісності, комплексності, всебічності, об'єктивності, несуперечності, конструктивності, конкретності [6]) та мають три етапи реалізації: підготовчий, основний та заключний. Розглянемо тактичні особливості застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» на всіх його етапах реалізації.

На підготовчому етапі - суб'єкти досудового розслідування (члени СГ або СОГ) повинні зібрати якомога більше фактичних даних та інформації стосовно імовірних суб'єктів та об'єктів злочину, суб'єктивної та об'єктивної сторін злочину. Метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» слід застосовувати тільки після детального вивчення суб'єктами досудового розслідування:

1) життєдіяльності жертви - рід занять, захоплення, уподобання, спосіб життя та ін.;

2) оточення жертви - друзів, недругів, ворогів, родичів, колег, бізнес партнерів тощо;

3) результатів судово-медичної експертизи, так як характер пошкоджень дозволяє зробити висновок про душевний стан вбивці в момент вчинення злочину і про те, чи існували між ним і жертвою будь-які стосунки;

4) інформації про картину злочину та картину реконструкції механізму скоєного;

5) імовірного психологічного портрету вбивці;

6) імовірного способу дій злочинця (модус «операнди»): до скоєння вбивства, під час скоєння та після вбивства. Якщо будуть виявлені подібні ознаки способів вбивств, скоєних в різний час, то це надасть можливість судити про можливу кримінальну активності однієї і тієї ж особи; а також об'єднати кримінальні провадження в одне та вести цілеспрямований пошук злочинця. Тобто треба визначитися чи має вбивство неповторний персоналізований почерк конкретного злочинця («автограф» вбивці).

На основному етапі - відбувається власне процес реалізації методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства». Ми пропонуємо такий *алгоритм його застосування*:

1. Старший СГ або СОГ збирає членів СГ або СОГ на нараду. Кожний член СГ або СОГ доповідає інформацію, яка йому відома відносно суб'єкта та суб'єктивної сторони вбивства, об'єкта та об'єктивної сторони. Старший СГ або СОГ підводить підсумки та пропонує застосувати метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» задля винайдення, найбільш раціональних і нових конструктивних ідей (припущень, рішень) стосовно імовірної мети та мотивів убивства задля побудови криміналістичних версій задля пошуку суб'єкта злочину. Термін роботи - 10-15 хвилин.

2. Старший СГ або СОГ пропонує членам СГ або СОГ, спираючись на попередньо отриману інформацію стосовно злочину та фактичні дані, висловити власні ідеї стосовно імовірної мети умисного вбивства. Термін

роботи - 5-10 хвилин.

Під час генерування ідей члени СГ або СОГ повинні відповісти на такі запитання: «Чого прагнутв досягти суб'єкт злочину?»; «Який кінцевий результат бажав отримати?»; «Які наслідки бажав отримати суб'єкт злочину?»; «Які потреби бажав та прагнутв суб'єкт злочину задовольнити?». Усі висловлені ідеї старший СГ або СОГ фіксує у першому стовпчику (усього буде три стовпчика) зверху в низ на першому аркуші формату А1 (або дошці, фліпчарті). Слід підкреслити, що безпомилкове встановлення мети вбивства сприяє правильній кваліфікації злочинного діяння.

Метою умисного вбивства може бути: 1) приховування іншого злочину (п. 9 ч. 2 ст. 115 КК); 2) полегшення вчинення злочину (п. 9 ч. 2 ст. 115 КК); 3) бажання «...задовольнити статеву пристрасть...» (п. 10 ч. 2 ст. 115 КК); 4) приховування зґвалтування чи насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом (п. 9, п. 10 ч. 2 ст. 115 КК); 5) одержання від замовника грошей, матеріальних цінностей чи інших вигод матеріального характеру (6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК); 6) спонукання родичів заручника, державну або іншу установу, підприємство чи організацію, фізичну або службову особу до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення (ст. 147 КК); 7) прагнення «...помститися за невиконання висунутих вимог...» (ст. 147 КК); 8) приховування факту захоплення чи тримання заручника (ст. 147 КК); 9) приховування іншого злочину, вчиненого під час їх здійснення (ст. 147 КК); 10) завдання потерпілому особливих фізичних, психічних, моральних страждань (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК); 11) не допущення чи припинення правомірної діяльності потерпілого, у зв'язку з виконанням ним громадського обов'язку, змінення характеру діяльності (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК); 12) заволодіння грошима, коштовностями, цінними паперами, майном; 13) одержання або зберігання певних майнових прав; 14) одержання спадщини; 15) звільнення від платежу; 16) умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині тощо.

Хотілося би підкреслити, що ми пропонуємо розпочинати роботу членів СГ або СОГ саме з формулювання імовірної мети умисного вбивства, так як злочинець, позбавивши життя іншу людину, або вже її досягнув, реалізував (у випадку, коли метою вбивства є саме умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині), або ще відбувається процес її досягнення або реалізації (у випадку, коли умисне вбивство є проміжною ціллю для досягнення іншої мети).

3. Старший СГ або СОГ роздає членам СГ або СОГ аркуші А4 та ручки та пропонує уважно подивитися на усі формулювання імовірної мети вбивства та проаналізувати їх з двох позицій: 1) ідея гарна, так як вона підтверджується певною інформацією або фактичними даними (вказати на фактори, які підтверджують ту чи іншу ідею стосовно імовірної мети умисного вбивства); 2) ідея не досконала, так як вона не має підстав (тобто вказати на фактори, які спростовують ту чи іншу ідею). Термін роботи - 10 хвилин.

4. Старший СГ або СОГ пропонує кожному члену СГ або СОГ по черзі висловити власні думки стосовно кожної аналізованої ідеї. Термін роботи - 5 хвилин.

5. Старший СГ або СОГ пропонує членам СГ або СОГ об'єднатися та визначити провідні (найбільш достовірні) та другорядні (найменш достовірні) ідеї стосовно мети вбивства. Термін роботи - 5-10 хвилин.

6. Старший СГ або СОГ пропонує одному із членів

СГ або СОГ презентувати результати групової роботи. Всі інші уважно слухають та доповнюють. Старший СГ або СОГ у цей час фіксує відповіді у другому стовпчику зверху в низ першого аркушу формату А1 (або на дошці, фліпчарті), - позначаючи спочатку провідні ідеї щодо імовірної мети убивства, а потім - другорядні. Термін роботи - 5 хвилин.

7. Старший СГ або СОГ підводить підсумки щодо варіантів формулювання імовірної мети умисного убивства. Потім на другому аркуші формату А1 зверху-униз малює прямокутники, в яких записує імовірні варіанти мети умисного вбивства (див. рис. 2). Термін роботи - 5 хвилин.

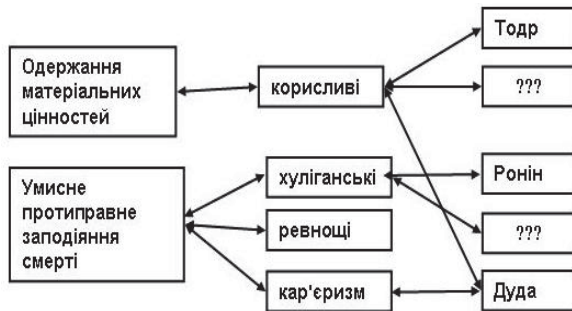

Рис. 2. Деревоподібна діаграма мети та мотивів суб'єкта умисного вбивства

8. Старший СГ або СОГ підкреслює необхідність визначення мотивів умисного вбивства та пропонує членам СГ або СОГ у відповідності до кожної мети, зазначеної у другому стовпчику таблиці першого аркушу формату А1, - визначити імовірні варіанти мотивів умисного вбивства.

Під час генерування ідей стосовно варіантів мотивів умисного вбивства члени СГ або СОГ повинні відповідати на такі запитання: «Чого бажав вбивця?»; «Чого потребував вбивця?»; «Який інтерес переслідував вбивця?»; «Чого прагнув вбивця?», «Що спонукало злочинця до скоєння вбивства?».

Старший СГ або СОГ фіксує відповіді стосовно імовірних мотивів умисного вбивства у відповідності до кожної мети - у третьому стовпчику таблиці першого аркушу формату А1. Термін роботи - 5-10 хвилин.

Мотивами умисного вбивства можуть бути такі:

1) асоціальні (самоствердження, влади над іншими, сексуальні, анархо-індивідуалістичні (справедливості), кровної помсти, самовиправдання, ревнощів та ін.); 2) антисоціальні (політичні, расистські, релігійні, корисливі (збагачення, кар'єрного росту), хуліганські, агресивно-насильницькі та ін.); 3) псевдосоціальні (хибного розуміння товариства, хибного розуміння колективізму); 4) патологічні (маячні ідеї, надцінні ідеї); 5) протосоціальні (співчуття, мотиви захисту від суспільно небезпечного посягання, припинення можливості скоєння нових злочинів та ін.

9. Старший СГ або СОГ пропонує усім членам СГ або СОГ об'єднатися та визначити групи імовірних мотивів умисного вбивства з позицій - найбільш достовірний, найменш достовірний, недостовірний. Для цього їм пропонується на аркуші формату А4 намалювати три стовпчики таблиці. У першому стовпчику вказати найбільш достовірні мотиви умисного вбивства, у другому - найменш достовірні мотиви, у третьому - недостовірні мотиви. Термін роботи - 10 хвилин.

10. Старший СГ або СОГ пропонує одному із членів СГ або СОГ презентувати результати групової роботи.

Всі інші уважно слухають та його доповнюють. Старший СГ або СОГ у цей час на другому аркуші формату А1 посередній аркушу малює прямокутники в яких записує найбільш достовірні провідні мотиви умисного вбивства у відповідності до кожної імовірної мети, визначаючи стрілками взаємозв'язок мотиву з метою умисного вбивства (див. рис. 2). Термін роботи - 5-10 хвилин.

11. Старший СГ або СОГ пропонує членам СГ або СОГ, спираючись на вже визначені імовірні мету та мотиви умисного вбивства, - генерувати ідеї стосовно того, хто саме імовірно є суб'єктом злочину.

Під час генерування ідей стосовно імовірного суб'єкта злочину члени СГ або СОГ повинні відповідати на такі запитання: «У кого саме з кола осіб які імовірно можуть бути суб'єктами злочину, був той чи інший мотив?»; «Хто саме з кола осіб які імовірно можуть бути суб'єктами злочину, бажав досягнути тієї чи іншої мети?»; «Який результат від вбивства бажав отримати той чи інший суб'єкт злочину?»; «Кому найбільш вигідна смерть потерпілого?»; «Що саме отримує або отримав суб'єкт злочину від убивства?».

Старший СГ або СОГ у цей час записує (на другому аркуші формату А1) генеровані ідеї стосовно імовірних суб'єктів умисного вбивства у третій частині деревоподібної діаграми, визначаючи стрілками взаємозв'язок імовірного суб'єкта злочину з мотивом та метою умисного вбивства (див. рис. 2). Термін роботи - 5-10 хвилин.

Хотілося би підкреслити, що зображення у вигляді деревоподібної діаграми допомагає побачити прогалини у досудовому розслідуванні, структурувати усю наявну інформацію, визначити напрями оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій, що в результаті дозволить встановити суб'єкта злочину.

12. Старший СГ або СОГ пропонує членам СГ або СОГ побудувати криміналістичні версії стосовно імовірних суб'єктів умисного вбивства, їх мети та мотивів. Задля кращого запам'ятовування варіантів криміналістичних версій, а також задля подальшого полегшення процесу складання плану їх перевірки, рекомендуємо криміналістичні версії записати або на диктофон, або кожену версію на окремий аркуш формату А4. Термін роботи - 10 хвилин.

13. Старший СГ або СОГ пропонує членам СГ або СОГ виокремити з варіантів криміналістичних версій: провідні, - тобто найбільш достовірні та другорядні, - тобто найменш достовірні. Старший СГ або СОГ нумерує аркуші у порядку значення криміналістичних версій. Термін роботи - 10 хвилин.

На заключному етапі застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» старшим СГ або СОГ підводяться підсумки роботи, а також відбувається планування оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій задля перевірки криміналістичних версій стосовно мети та мотивів суб'єкта злочину. Планування рекомендується розпочинати з відпрацювання найбільш достовірних криміналістичних версій. Термін роботи - 10-15 хвилин.

Слід наголосити, що у плані слідчих (розшукових) дій обов'язково треба передбачити: 1) вид слідчої (розшукової) дії; 2) питання, які треба з'ясувати; 3) конкретні строки виконання; 4) точний час проведення; 5) місце проведення; 6) виконавців; 7) перелік осіб, які будуть надавати допомогу слідчому в проведенні слідчої (розшукової) дії; 8) обов'язки, які вони будуть виконувати; 9) питання які вони будуть з'ясовувати; 10) техніко-криміналістичні засоби, які необхідні для проведення слідчих (розшукових) дій та їх фіксації; 11) тактичні прийоми та їх послідовність застосування; 12) конкретні

результати проведених слідчих (розшукових) дій. Разом з планом слідчих (розшукових) дій повинно здійснюватися планування оперативно-розшукових заходів. Ці плани зводяться в загальний план, виконання якого контролює старший СГ або СОГ.

Хотілося би підкреслити, що перевірку усіх варіантів криміналістичних версій рекомендується здійснювати паралельно. А також, зауважити, що всі записи, які були зроблені під час застосування методу «Діаграма мети та мотиву умисного вбивства», необхідно зберігати протягом усього періоду досудового розслідування кримінального провадження. У ці записи треба обов'язково вносити корективи, уточнення; певні записи можуть закреслюватися, як недостовірні та не підтверджені та доповнюватися, як такі що потребують додаткового вивчення та перевірки.

Висновки. На нашу думку, уміння суб'єктами досудового розслідування кваліфіковано використовувати та застосовувати різноманітні криміналістичні методи - є важливою умовою забезпечення якості та ефективності досудового розслідування умисного вбивства. Задля озброєння суб'єктів досудового розслідування методичним інструментарієм, а саме комплексом криміналістичних методів, необхідно, по-перше, підібрати та апробувати комплекс валідних і надійних методів; по-друге, систематизувати їх у відповідності до завдань які треба вирішити; третє, розкрити сутність кожного методу, описавши: мету, умови та принципи застосування, необхідні матеріали, очікувальні результати, негативний та позитивний бік; четверте, розкрити особливості тактики застосування методу.

Метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» є креативним груповим способом пізнання. Його застосування дозволить підвищити якість та результативність правозастосовної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України під час досудового розслідування умисних вбивств.

Література

1. Лукашева Е.А. Мотивы и поведение человека в правовой сфере // Советское государство и право. - 1972. - № 8. - С. 20 - 27
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 15. 12. 2016 р. № 1508-17. - Електрон. дан. (3 файла). - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрана
3. Тараухин С. А. Преступное поведение. Социальные и психологические черты. - М.: «Юридическая литература», 1974, - 244 с.
4. Верина Г. В. Дифференциация уголовной ответственности за преступления против собственности: проблемы теории и практики: автореф. дис. д.ю.н. – Саратов, 2003. – 54 с.
5. Уголовное право России : учеб. для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» : в 2 т. / [Игнатов А. Н. и др.] ; под ред. А. Н. Игнатова, Ю. А. Красикова - М. : Норма, 2005
6. Цільмак О.М. Методика визначення мотиву та мети злочинного діяння за допомогою методу «багатовимірних матриць» під час досудового розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи / О. М. Цільмак // Публічне право. - 2016. - № 4 (25) - С.
7. Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп: наказ МВС України від 20.10.2014, № 1107, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18 грудня 2014 р., за № 1618/26395. - Електрон. дан. (1 файл). - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1618-14>. - Назва з екрана

Цільмак О. М.,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ОДУВС
Надійшла до редакції: 16.02.2017

УДК 343.98

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЯВЛЕННЯ АКТИВНИХ УЧАСНИКІВ МАСОВИХ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПРАЦІВНИКАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Шинкаренко І.О.

Стаття присвячена психологічним проблемам виявлення активних учасників групових порушень громадського порядку. Здійснено аналіз ознак активних учасників групових порушень громадського порядку та формування агресивного натовпу. Визначено особливе місце психологічних знань у встановленні окремих категорій учасників групових порушень громадського порядку. Виокремлено основні ознаки скупчення людей, які характеризують його як натовп. Надано рекомендації працівникам поліції щодо дій у натовпі під час масових порушень громадського порядку та алгоритму дій повиявленню ознак активних учасників натовпу за індивідуальними та груповими ознаками. Надано рекомендації для працівників кримінальної поліції по пошуку активних учасників натовпу за їх психологічним портретом.

Ключові слова: соціально-психологічне явище, натовп, психологічні ознаки, психологічна модель,

пошукові заходи, групові порушення громадського порядку.

Стаття посвячена психологічним проблемам виявлення активних учасників групових порушень громадського порядку. Проведено аналіз ознак активних учасників групових порушень громадського порядку та формування агресивної толпи. Определено особенное место психологических знаний в установленных отдельных категориях участников групповых нарушений общественного порядка. Выделены основные признаки скопления людей, которые характеризуют его как толпу. Предложены рекомендации работникам полиции по действиям в толпе во время массовых нарушений общественного порядка и алгоритм поисковых действий по выявлению активными участниками толпы по индивидуальным и групповым признакам. Даны рекомендации

© І.О. Шинкаренко, 2017